

Rechtspraak als "the noise of time"?

Analyse en evaluatie van de uitspraak van de Afdeling betuurs-rechtspraak van de Raad van State op 11 februari 2026 over privacybescherming en contante betaling in de bioscoop

Door Michiel Jonker, 19 februari 2026

1 Inleiding

Op 11 februari 2026 verklaarde de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (RvS) een hoger beroep van mij gegrond (ECLI:NL:RVS:2026:746). Mijn beroep was gericht tegen het besluit van de Autoriteit Persoonsegevens (AP) om te weigeren de wet (de AVG en artikel 8 EVRM) te handhaven waar het gaat om het weigeren van contante betaling door een bioscoop in mijn woonplaats, wanneer ik aan de balie een bioscoopkaartje wil aanschaffen.

Ik had betoogd dat contante betaling de enige manier is om werkelijk met privacy een bioscoopkaartje te kunnen aanschaffen, zodat achteraf niet getraceerd kan worden welke films ik heb gezien. Het gaat om een arthouse-bioscoop die voor een groot deel met publiek geld wordt gefinancierd, en waar ook kritische of anderszins controversiële films kunnen worden getoond.

Van allerlei kanten werd ik gefeliciteerd nadat de RvS mijn hoger beroep gegrond had verklaard. Ook een aantal toonaangevende media besteedden er aandacht aan: NRC (voor de politiek-behoudende middenklasse), De Telegraaf (voor het wat rechtsere volk), Nu.nl (voor het volk van nu) en misschien een half dozijn andere media (AD, NOS Omroep/Omroep Gelderland, De Gelderlander, Tweakers.nl, Security.nl).

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) was in het ongelijk gesteld en moest van de Raad van State (RvS) een nieuw besluit nemen. Burger Jonker had een slag gewonnen. In werkelijkheid lag en ligt de zaak echter gecompliceerder. Uit de motivering van de uitspraak van de RvS blijkt dat de RvS zich zelf op cruciale punten niet wenst te houden aan de bedoeling van de wet.

Uiteraard vindt de RvS dat hij zelf in Nederland de aangewezen instantie is die tot taak heeft om in bestuursrechtelijke rechtszaken de bedoeling van de wet uit te leggen en daarmee feitelijk ook te **bepalen**. In de theorie van hoe ons rechtssysteem zou moeten werken, is dat ook zo.

Maar als de uitleg van de RvS als hoogste bestuursrechtelijke rechtscollage in strijd is met elementaire normen van redelijkheid, hoeven burgers daartegen geen ja en amen te zeggen. Deze door mij opgestelde analyse van de uitspraak kan gezien worden als burgerlijk verzet tegen een machiavellistische en op sommige punten onredelijke uitspraak, die een voorbeeld is van een structurele bestuursrechtelijke rechtspraktijk die van de rechtsstaat te weinig overlaat. Als de hoogste rechters op regenteske wijze falen, dan is het aan burgers om dat duidelijk te benoemen.

2 Analyse op hoofdpunten van de inhoud van de rechterlijke uitspraak

Als ik de uitspraak van de RvS op hoofdlijnen analyseer, en secundaire zaken daarbij buiten beschouwing laat, dan constateer ik dat:

- er op twee hoofdpunten geen geschil bestaat, waardoor die zaken niet in geding waren;
- de RvS mij op één punt in het gelijk heeft gesteld. Zie punt 3 hierna;
- de RvS mij op drie punten niet in het gelijk heeft gesteld, en op die punten een onjuiste, machiavellistische, opportunistische uitspraak heeft gedaan. Zie punten 4 t/m 6 hierna.

Doordat ik op één van die zes punten in het gelijk ben gesteld, is mijn hoger beroep gegrond verklaard. Ik begrijp de nieuwswaarde daarvan, want op het gebied van privacy is het sowieso al heel bijzonder als een burger überhaupt een dergelijke "overwinning" behaalt. Maar bij nadere analyse van de overige punten lijkt er eerder sprake van een "Pyrrus-overwinning", waarbij wetgeving (artikel 8 EVRM en bepaalde artikelen van de AVG) door de RvS, mogelijk conform Europese jurisprudentie, effectief buiten spel wordt gezet en daarmee wordt uitgeschakeld.

Hieronder zal ik de zes genoemde hoofdpunten kort bespreken en waar nodig analyseren.

1. Ik had aangevoerd dat informatie over welke (kritische of controversiële) **films** ik in een bioscoop bekijk, tot mijn privéleven behoort, en dat het belangrijk is dat mijn privacy op dat punt wordt gerespecteerd. Dit ook met het oog op eventuele toekomstige regeringen die bijvoorbeeld kunnen vinden dat bepaalde films door hen gestelde normen overschrijden of "desinformatie" verspreiden. Dit kan in de ogen van een toekomstige overheid die risicoprofielen opstelt over haar eigen burgers, invloed hebben op de manier waarop de betreffende bioscoopbezoeker volgens de overheid in de praktijk moet worden gevolgd en behandeld. Dit punt heeft de AP niet betwist.
2. Ik had aangevoerd dat **contante betaling** bij de aanschaf van een bioscoopkaartje de enige manier is om met zekerheid te waarborgen dat er achteraf niet aan de hand van een registratie van mijn betaling getraceerd kan worden welke films ik op enig moment in de bioscoop heb bekeken. Ook dit heeft de AP niet betwist. De AP vindt weliswaar dat pin-betaling ook "voldoende" waarborgen biedt, maar heeft niet ontkend dat er bij pin-betaling enige tot de bioscoopkaartjeskoper herleidbare informatie wordt geregistreerd. Bijvoorbeeld omdat de persoonsgegevens die door het filter van "PAN-masking" heenkomen, kunnen worden gecombineerd met andere gegevens.
3. Ik had aangevoerd dat er voor de bioscoop **geen noodzaak was aangetoond om te weigeren** om mij een bioscoopkaartje te verkopen als ik alleen met contant geld wil betalen, en dat zo'n weigering daarom een onrechtmatige aantasting van mijn privacy is. Ik had daarbij betoogd dat de AP, op grond van haar wettelijke taak als toezichthouder en handhaver, had moeten toetsen of een dergelijke noodzaak was aangetoond.

Dit heeft de AP wel betwist. De AP heeft gezegd dat de bioscoop **genoodzaakt** is, of althans een **"gerechtvaardigd belang"** heeft, om contante betaling te weigeren met het oog op het doel van de bioscoop om de **"(sociale) veiligheid"** van zijn medewerkers te beschermen. De AP heeft dat echter niet met enig feitelijk bewijs of bewijsmateriaal onderbouwd, terwijl

dat door artikel 5, tweede lid van de AVG wel wordt vereist. Op dit punt heeft de RvS in zijn uitspraak mij in het gelijk gesteld. De RvS is het met mij eens dat de AP niet heeft gemotiveerd waarom de "(sociale) veiligheid" van de medewerkers in het geding zou zijn wanneer burgers contant mogen betalen wanneer zij een bioscoopkaartje kopen.

4. Ik had aangevoerd dat **het doel** "(sociale) veiligheid" in zijn algemeenheid legitiem is, maar zonder nadere specificatie en concretisering **niet "welbepaald en uitdrukkelijk omschreven"** is, terwijl de AVG dat wel vereist met betrekking tot het doel waarvoor persoonsgegevens worden verwerkt.

In zijn uitspraak laat de RvS zich hierover op een dubbele manier uit. Enerzijds zegt de RvS een dergelijke, zeer algemene term wél voldoende "**welbepaald en uitdrukkelijk omschreven**" te vinden, en verwijst daarbij naar zijn eigen eerdere uitspraak in 2021 in een door mij gevoerde zaak. Dat was destijds een lamentabele en zeer onjuiste uitspraak. Een kind kan begrijpen dat zeer algemene termen zoals "veiligheid", "fraudebestrijding", "terrorismebestrijding" of "het tegengaan van kinderporno" op zichzelf **niet "welbepaald en uitdrukkelijk omschreven zijn"**, als de woorden "**welbepaald en uitdrukkelijk omschreven**" tenminste nog enige betekenis hebben.¹ Immers, dat was juist de reden waarom deze woorden in de wetstekst van de AVG zijn opgenomen. Maar de RvS kiest ervoor om dat niet te begrijpen en niet in de wet te "lezen".

Mogelijk wil RvS zijn eigen eerdere uitspraak niet afvallen (ter preventie van gezichtsverlies??). Of misschien wil de RvS ervoor zorgdragen dat die wetstekst niet door burgers gebruikt kan worden om serieuze rechtszekerheid aan te ontleen, want dat zou de willekeur en manoeuvreerruimte van de overheid beperken, en dat willen regenten niet.

Maar anderzijds stelt de RvS **nu**, heel vreemd, dat de rechtbank, in dit nieuwe geval m.b.t. bioscoopkaartjes, "ten onrechte heeft overwogen dat veiligheid een gerechtvaardigd doel is", omdat er geen bewijs is geleverd dat de veiligheid van medewerkers in het geding is. Dat is vreemd, omdat dat bewijs in die zaak in 2021 óók niet geleverd was, zoals ik destijds ook had beargumenteerd. Destijds vond de RvS dat geen enkel bezwaar en negeerde het gewoon. Waarom verlangt de RvS nu opeens méér bewijs dan destijds? De meest plausibele verklaring lijkt mij dat de RvS zijn eigen ommezwaai een beetje probeert te camoufleren. Hierover straks meer in paragraaf 3 over machiavellistisch opportunisme.

Ook maakt de RvS niet duidelijk waarom het doel "veiligheid" op zichzelf niet gerechtvaardigd zou zijn. Natuurlijk is het dat wel. Mogelijk is dit wat ongelukkig geformuleerd.

1 Zonder nadere, uitdrukkelijke omschrijving van de doelen "veiligheid" en "terrorismebestrijding" kan omwille van die doelen bijvoorbeeld de verkoop van broodmessen en de verkoop van boeken waarin geweld voorkomt, worden verboden. En kan voor het doel van "kinderpornobestrijding" de verkoop en het bezit van ALLE porno worden verboden en strafbaar gesteld. Daarbij inbegrepen boeken zoals "Lady Chatterley's Lover", dat in de VS al uit steeds meer bibliotheken wordt geweerd. Voor het doel van "fraudebestrijding" kan alle contante betaling worden afgeschaft en kan elke transactie, ook de aankoop van een pakje boter in de supermarkt, per persoon worden geregistreerd, evenals het bezoek van elke persoon aan de film "Last Tango in Paris", waarin een pakje boter voorkomt dat wordt gebruikt als glijmiddel bij een verkrachting. Kijken naar films over Djenghis Khan, Napoleon, Hitler, Fidel Castro, de psychopaat Ripley, Carlos de Jackal en andere moordenaars kan met het oog op het algemeen geformuleerde doel van "terrorismebestrijding" ook aan registratie worden onderworpen (met het oog op risicopreventie en -mitigatie, want sommige mensen raken door zulke films geïnspireerd).

5. Ik had aangevoerd dat de AVG (Europese wetgeving) op sommige punten minder strenge eisen stelt aan de privacy-bescherming dan artikel 8 EVRM (internationaal verdrag), en dat de **toepassing van de AVG** daarom in concrete gevallen **rechtstreeks aan artikel 8 EVRM moet worden getoetst**, zoals ook wordt vereist door artikelen 93 en 94 van de Nederlandse grondwet. En in ieder geval als een procespartij om zulke rechtstreekse toetsing vraagt.

De RvS vindt rechtstreekse toetsing aan artikel 8 EVRM echter niet nodig, omdat de **bedoeling** van de AVG is om aan alle (minimum-)vereisten van artikel 8 EVRM te voldoen. Uit het bestaan van deze bedoeling leidt de RvS af dat dit in alle gevallen ook daadwerkelijk gebeurt, en dat er daarom in concrete gevallen niet meer rechtstreeks aan de hand van artikel 8 EVRM getoetst hoeft te worden **of** dit ook daadwerkelijk gebeurt. Met behulp van dit wensdenken laat de RvS willens en wetens een gat vallen in de rechtsbescherming die artikel 8 EVRM beoogt te bieden, en oordeelt daarnaast in strijd met artikelen 93 en 94 van de Nederlandse Grondwet, die een rechtstreekse toetsing verplicht stellen.

De RvS bouwt hierbij in zijn redenering ook nog een camouflerende **tussenstap** in, namelijk dat als een verwerking in de ogen van de RvS aan de bepalingen van de AVG voldoet, die verwerking ook "in beginsel wordt geacht te voldoen" aan het EU-handvest, waarin staat dat het de bedoeling is om aan artikel 8 EVRM te voldoen. "*In beginsel worden geacht te voldoen...*" is sjieke taal voor: "*Wij van de RvS nemen simpelweg aan dat...*". Er is hier dus sprake van geschakeld (of sjiek gezegd: "geleed") wensdenken van de kant van de RvS.

De RvS vindt op dit punt ook dat artikel 8 EVRM een "minimumbeschermingsniveau" biedt. Daarmee laat de RvS ongewild zien dat hij artikel 8 EVRM **minimalistisch interpreteert**. Dat is een keuze van de RvS (en vermoedelijk ook van het Hof van Justitie van de EU). De RvS doet er alles voor om ervoor te zorgen dat de directe werking van artikel 8 EVRM in concrete zaken volledig wordt uitgeschakeld, in strijd met wat onze Grondwet beoogt. In essentie gaat het hier om **een politieke keuze die afbreuk doet aan de rechtsstaat**.

Met het oog daarop lijkt de oprichting van een Constitutioneel Hof in Nederland best een goed idee. Alleen vrees ik dat er in zo'n Constitutioneel Hof weer dezelfde soort rechters terecht zouden komen als die, die nu in de RvS zitten. Dus ook weer regentesk denkende personen die aan de overheid maximale ruimte willen geven om de rechten van burgers met willekeur te negeren en zo aan te tasten. Omdat dat makkelijker is voor het bestuur.

6. Ik had aangevoerd dat het **contractbegrip** zoals dat in de AVG wordt gehanteerd bij de vaststelling of er sprake is van een wettelijke grondslag voor gegevensverwerking, met het oog op artikel 8 EVRM moet worden geïnterpreteerd als een contract dat uit vrije wil is aangegaan, en dus niet een contract dat eenzijdig via het stellen van algemene voorwaarden is opgelegd door een publieke dienstverlener (bijv. een energiemaatschappij, een spoorwegbedrijf of een publiek gefinancierde arthouse-bioscoop). Ik heb daarbij onderscheid gemaakt tussen enerzijds de **geldigheid van een contract op grond van Nederlands privaatrecht** (waarvan **wel** sprake is bij de aanschaf van een bioscoopkaartje) en anderzijds de **geldigheid van een contract als wettelijke grondslag conform de AVG** (waarvan mijns inziens géén sprake is, omdat de betreffende arthouse-bioscoop een lokale monopoliepositie heeft en er geen alternatief is voor burgers die de betreffende films willen zien, waardoor het contract niet vrijwillig is aangegaan zoals bedoeld in de AVG).

Met andere woorden, ik heb betoogd dat er uit de privaatrechtelijke geldigheid van een contract in één of enkele lidstaten van de EU, op zichzelf niet kan worden afgeleid dat er dan ook meteen sprake is van een geldige europeesrechtelijke wettelijke grondslag.

De RvS kiest ervoor om dit onderscheid tussen de eisen die Nederlands burgerlijk recht aan een contract stelt en de eisen die de AVG in artikel 6.1 onder b (noodzaak i.v.m. een contract) stelt aan de wettelijke grondslag voor gegevensverwerking, niet te erkennen, maar simpelweg aan te nemen dat als een contract geldig is volgens het Nederlandse privaatrecht, het dus ook een wettelijke grondslag biedt in de zin van de AVG. De RvS voert hierbij als argument aan dat het contractbegrip in de AVG geen "zelfstandige unierechtelijke betekenis heeft", maar per EU-lidstaat kan verschillen afhankelijk van lokale wetgeving.

Hiermee **negeert de RvS de eis** die **internationaalrechtelijk en verdragsrechtelijk** in artikel 8 EVRM wordt gesteld, namelijk dat er ofwel sprake is van vrijwillige toestemming voor verwerking (waarbij het dus moet gaan om een **in vrijheid aangegaan contract**), ofwel van een **noodzaak in een democratische samenleving**. Hiermee laat de RvS willens en wetens een gat vallen in de door artikel 8 EVRM beoogde rechtsbescherming, en ook in de rechtsbescherming die de AVG beoogt te bieden **als** die wordt (of zou worden) geïnterpreteerd in overeenstemming met artikel 8 EVRM.

Voorts creëert de RvS hiermee voor zichzelf een **vrijbrief** om, in strijd met artikelen 93 en 94 Grondwet, **ook de toepassing van nationale (of "lokale") wetgeving niet meer te toetsen aan het EVRM**. Enerzijds beweert de RvS namelijk dat de bedoeling van de AVG om te voldoen aan de eisen die artikel 8 EVRM stelt, rechtstreekse toetsing aan artikel 8 EVRM onnodig zou maken. Maar anderzijds stelt de RvS dat lokale wetgeving bepaalt hoe het contractbegrip in de AVG in concrete gevallen moet worden uitgelegd. Dit betekent dat RvS hier eigenlijk beweert dat ook lokale wetgeving, inclusief juridische ficties daarin (algemene voorwaarden als "contract"), niet strijdig **kan** zijn met artikel 8 EVRM - en dat (de toepassing van) die lokale wetgeving dus ook niet meer aan het EVRM hoeft te worden getoetst.

Op die manier verschaft de RvS zichzelf impliciet een vrijbrief om (de toepassing van) welke wetgeving dan ook niet meer te toetsen aan het EVRM. Het is een weigering om te toetsen.

Ondertussen tonen de Nederlandse regering en de EU zich wèl zeer verontwaardigd als bijvoorbeeld de Hongaarse regering onder premier Orban zich onttrekt aan de werkingskracht van het EVRM. Kennelijk doet de RvS willens en wetens mee aan deze enorme hypocrisie van Europese en Nederlandse machthebbers. Er wordt op politieke gronden met twee volstrekt verschillende maten gemeten. Wat Hongarije volgens Nederland en de EU (in mijn ogen terecht) niet mag, mag Nederland volgens de RvS (en misschien ook volgens het HvJ van de EU??) gewoon wel. Vrij naar Orwells *Animal Farm*: "All governments are equal, but some are more equal than others."

Tot zover mijn analyse van de hoofdpunten van de uitspraak van de RvS. Wat de omgang van de RvS met hoofdpunten 4 t/m 6 laat zien, is dat de RvS ervoor kiest om kenbare, in wetten expliciet vastgelegde rechten niet te erkennen, maar deze om te toveren tot gunsten die rechters met willekeur op subjectieve, niet-transparante gronden (black box) aan burgers kunnen verlenen.

3 Technocratisch denken en machiavellistisch opportunisme bij rechters

De in de vorige paragraaf besproken hoofdpunten 4 t/m 6 in de uitspraak van de RvS, roepen de vraag op waarom de RvS ervoor kiest om de bescherming die de wetsteksten van artikel 8 EVRM en de AVG aan burgers bieden, niet te effectueren, maar juist uit te schakelen.

Bijna aan het eind van de vorige paragraaf heb ik bij wijze van voorzet alvast gezegd dat het hier in essentie om een **politieke keuze** gaat die de RvS maakt (mogelijk conform een politieke keuze van Europese rechters). Een wat sjiekere benaming daarvoor is dat het om een "rechtspolitieke" keuze gaat, dat wil zeggen een keuze waarbij een rechter zich mede laat leiden door politieke wensen of door verwachte politieke effecten van zijn oordeel, zijn uitspraak en zijn motivering daarvan.

Het **raakvlak tussen recht en politiek** is natuurlijk zo oud als het recht zelf. Zoals de politiek gezien kan worden als een relatief vreedzame afsplitsing van militair geweld en door vorsten gepleegde intimidatie, zo kan het recht gezien worden als een relatief integere en transparante afsplitsing van de politiek. Wat het recht aan machthebbers en elites oplevert, is legitimiteit voor en acceptatie van hun handelen, hun bevoorrechte positie en vaak ook hun materiële rijkdom.

Maar om die legitimiteit te kunnen leveren, moet het recht wel op een geloofwaardige manier in praktijk worden gebracht. Als rechters zich bijvoorbeeld al te structureel en ostentatief laten omkopen door rijke procespartijen, dan doet dat afbreuk aan de geloofwaardigheid van het recht voor het gewone volk, dat niet over de vereiste geldsommen beschikt. Met andere woorden, om legitimiteit te kunnen leveren, moet het recht gepaard gaan met een **rechtspraktijk** die **transparant** is (door middel van kenbare wetten en een transparante, kenbare en herkenbare interpretatie van die wetgeving) en die **integer** is (door middel van rechterlijke uitspraken die er blijk van geven dat rechters op een eerlijke en onafhankelijke manier geprobeerd hebben om wetgeving zonder vooringenomenheid te interpreteren - de beroemde blinddoek van Vrouwe Justitia). Dat betekent dus ook dat rechters oordelen zonder leden van de maatschappelijke en professionele elite waar zij zelf deel van uitmaken, structureel extra te bevoordelen in vergelijking met gewone burgers, bijvoorbeeld door aan te nemen dat die dezelfde belangen hebben als zichzelf.

Het belang van een onafhankelijke, niet vooringenomen rechtspraktijk lijken rechters in Westerse "democratische rechtsstaten" de afgelopen vijftig jaar, sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie als disciplinerende dreiging van buitenaf, geleidelijk steeds meer te zijn vergeten. In het comfort van hun vooraanstaande positie en hun professionele lidmaatschap van een "internationale rechtsorde" die geen werkelijke concurrentie meer leek te hebben, lijken Westerse rechters geleidelijk aan te zijn vergeten dat zij dienaren zijn van een overheid die het gehele volk zou moeten representeren, en ook **voorzover(!)** die overheid het gehele volk representeert.

De terroristische aanval op 11 september 2001 ("9/11") leidde uiteindelijk niet primair tot meer waardering voor wat er nodig was om de vermeende democratische rechtsorde in stand te houden en te verbeteren, maar juist tot een versnelling van de uitholling en afbraak daarvan. Niet alleen doordat Westerse regeringen (met name de VS) zich weinig van die rechtsorde aantrokken (denk aan de Irak-oorlog in 2003), maar ook doordat Westerse rechters **zelf** de rechtsorde waaraan zij hun functie ontleenden, steeds verder gingen perverteren. Op die manier vermeden zij conflicten met machthebbers, maar internaliseerden tegelijk ook (veelal onbewust) het machtsdenken.

Op deze manier ondermijnden Westerse rechters zelf de geloofwaardigheid en het gezag van de rechtsorde die zij meenden te vertegenwoordigen.

De in de vorige paragraaf genoemde hoofdpunten 4 t/m 6 van de uitspraak van de RvS die het onderwerp vormt van dit betoog van mij, kunnen dienen als illustratie van de manier waarop Westerse (in casu Nederlandse) rechters het tegenwoordig normaal vinden om wet en recht te perverteren tot instrument voor machthebbers. Zij zien dat zelf als normale rechtspleging, zonder nog te willen beseffen dat zij daarmee hun eigen rechtspleging gereduceerd hebben tot weinig meer dan (een onderdeel van) machtsuitoefening ten behoeve van de deelbelangen van een elite.

Het ontbreken van transparantie

Het bovenstaande is natuurlijk niet meer dan een heel korte, grove schets. Het is niet mijn bedoeling hier een geschiedenis van de Nederlandse bestuursrechtelijke rechtspraktijk te schrijven. Het is alleen bedoeld om zichtbaar te maken hoe ik, net als talloze andere burgers, vanuit de duisternis van ons buitengesloten-zijn kijk naar het licht dat van overheidswege door een schijnwerper wordt geworpen op... een zwarte kluis (een black box) waarbinnen zich het eveneens onzichtbare "geheim van de raadkamer" bevindt - de werkelijke gedachten en gevoelens van rechters die beslissingen nemen die consequenties hebben voor het leven van alle burgers.

Om de metafoor volledig te maken: de rechterlijke uitspraken van bijvoorbeeld de RvS, inclusief de motiveringen daarvan, kunnen worden gezien als hiërogliefen die op de buitenkant van die zwarte kluis zijn aangebracht met dure, gouden inkt. Zowel de ***belevingswereld van de elite*** (inclusief rechters) binnen in de zwarte kluis als de ***belevingswereld van de burgers*** in de duisternis daarbuiten, vallen uiteindelijk ***buiten het licht*** van de schijnwerper. Het enige wat dan nog zichtbaar is, zijn ***formele teksten in gouden inkt***, die weliswaar schitteren en fonkelen, maar niets wezenlijks duidelijk maken. Dat is de manier waarop "transparantie" en "kenbaarheid van het recht" door instanties zoals de RvS wordt opgevat en gereduceerd. En dus ook door de rechters die als beroepsbeoefenaren deel uitmaken van die instanties.

Om verschillende redenen (die ik hier niet ga beschrijven) voldoet die manier niet meer. Dat heeft niet alleen geleid tot het recente instorten van de internationale rechtsorde (wat sinds de nu al beroemde toespraak van de Canadese premier Mark Carney vorige maand in Davos eindelijk lijkt te worden erkend door Europese machthebbers), maar ook tot het instorten van het vertrouwen van steeds meer burgers in de vermeende "rechts"-orde binnen Nederland en de EU.

De RvS heeft nu in zijn uitspraak met gouden letters op die zwarte kluis geschreven dat mijn hoger beroep gegrond is vanwege het gebrek aan redelijkheid van de AP. Maar in dezelfde gouden letters heeft de RvS daaraan toegevoegd dat mijn argumentatie over de relevantie van kenbare wetgeving (artikel 8 EVRM, de AVG, artikelen 93 en 94 van de Nederlandse Grondwet) wordt verworpen.

Moet ik de RvS nu dankbaar zijn en mijn gezicht te midden van die gouden flonkering blij stralend toewenden naar de camera die naast de schijnwerper staat opgesteld? Of moet ik met een streng gezicht blijven zeggen dat er geen reden is voor blijdschap totdat zowel de inhoud van die zwarte kluis als de omringende duisternis waarin de burgers zich bevinden, in het licht zijn gebracht? Mijn antwoord op die vraag is genuanceerd. Ik zal er straks op terugkomen in paragraaf 5.

Technocratisch denken

Er zijn verschillende verklaringen mogelijk voor de gebreken in het (juridische, ethische en eventueel rechtsfilosofische) denken van de RvS en andere rechters, zoals dat bijvoorbeeld zichtbaar wordt in de hiervoor in paragraaf 2 besproken hoofdpunten 4 t/m 6.

Uiteraard kan ik als burger, juist omdat er sprake is van de eerder genoemde "zwarte kluis" (black box), niet met zekerheid zeggen wat de motieven van de RvS en haar leden zijn om tot deze uitspraak te komen. Als ik probeer er een verklaring voor te vinden, zal daar bij mij dus altijd een speculatief element in zitten.

Maar dat wil niet zeggen dat het zoeken naar een verklaring zinloos is. Net zoals astronomen het bestaan van een verre planeet kunnen afleiden of proberen af te leiden uit kleine variaties in het licht van een verre ster, zo kan ik uit de tekst van de uitspraak van de RvS in combinatie met mijn jarenlange ervaring met gedragingen van rechters en ambtenaren, iets afleiden of proberen af te leiden over het bestaan van bepaalde oorzaken van hun gedrag en hun uitlatingen.

Eén mogelijke verklaring voor de uitspraak van de RvS is dat de rechters zichzelf, mogelijk onbewust of slechts deels bewust, primair opvatten als een soort "systeembeheerders" en pas op de tweede of derde plaats als rechtsbeschermers.

Wanneer je het Nederlandse rechtssysteem opvat als een soort grote machine die soepel en gesmeerd moet blijven draaien, bijvoorbeeld in het belang van "de continuïteit" of "een efficiënte rechtspleging" of "maatschappelijke stabiliteit", en wanneer de RvS zichzelf opvat als verantwoordelijke bestuurder van de bestuursrechtelijke module van die machine, dan wordt het begrijpelijk als de RvS en zijn leden in de verleiding komen om het ongestoord functioneren van dat systeem belangrijker te gaan vinden dan het beschermen van de rechten van burgers.

Anderhalve eeuw geleden heeft John Stuart Mill in de laatste alinea van zijn beroemde boek *On Liberty* ("Over vrijheid") al gewaarschuwd voor die technocratische valkuil. Sindsdien zijn talloze organisaties, waaronder overheden, private bedrijven en NGO's, enthousiast in die valkuil gestapt, telkens weer met akelige gevolgen voor de slachtoffers, en ook voor sommige daders. Het valt daarom zeker niet uit te sluiten dat ook de RvS deze fout graag nog wil blijven maken.

Op de korte termijn kan het voor de "systeembeheerders" van ons rechtssysteem makkelijker en "efficiënter" zijn als individuele burgers in rechte géén effectueerbaar beroep kunnen doen op het wettelijke vereiste in de AVG van een "welbepaald en uitdrukkelijk omschreven" doel van gegevensverwerking (hoofdpunt 4), en ook niet op artikel 8 EVRM (hoofdpunten 5 en 6).

Het is voor een rechtssysteem natuurlijk altijd "efficiënter" als zo veel burgers worden ontmoedigd om zich op hun rechten te beroepen, dat rechters de weinige overgebleven zaken in alle rust kunnen afhandelen. Zo gedacht is het handig om burgers via rechterlijke uitspraken impliciet te laten merken dat de rechten die schijnbaar zo duidelijk op papier staan, eigenlijk niet betekenen wat ze betekenen. De meeste burgers zullen zich dan wel drie keer bedenken voordat ze nog naar een (bestuurs)rechter stappen. Dat er een paar hardnekkige gekken zijn zoals ondergetekende, die dan acht jaar doorgaan met procederen, dat valt voor het rechtssysteem nog wel te overzien. Zolang de bulk van de burgers maar succesvol wordt afgeschrikt, kan het systeem voldoende soepel blijven functioneren.

Machiavellistische opportunisme

Een andere mogelijke verklaring voor het oordeel van de RvS, die overigens de hierboven beschreven "technocratische" verklaring allerminst uitsluit, zou kunnen zijn dat de RvS op hoofdpunten 3 t/m 6 een machiavellistische en opportunistische houding aannam. U leest het goed, ik spreek hier ook over hoofdpunt nr. 3, waarop de RvS mij nota bene in het gelijk stelde.

Als de RvS ons rechtssysteem niet, of althans niet alleen als een soort "machine" beschouwt, maar ook als een **machtssysteem** dat in dienst staat van de gevestigde machtsstructuur die het bestuur van Nederland (en/of de EU) vormt, dan valt het zeker niet uit te sluiten dat leden van de RvS, bewust, semi-bewust of onbewust, ook een machiavellistische houding aannemen. Dit zou betekenen dat de RvS juridische vraagstukken onder andere zou bekijken en beoordelen met als doel om de gevestigde machtsstructuur in stand te houden, te versterken en zelfs uit te breiden.

Ethisch gezien kan dat natuurlijk niet door de beugel, want het zou betekenen dat Vrouwe Justitia haar blinddoek half aftrekt en met haar vrijgekomen oog een vette knipoog geeft aan de gevestigde machthebbers. Haar boodschap (aan de binnenkant van de eerder genoemde "zwarte kluis") is dan: "Lieve machthebbers, ik ben jullie trouw. Ik zal ten overstaan van de burgers het theaterstuk opvoeren dat het mij om rechtvaardigheid en recht gaat, maar jullie en ik begrijpen dat het mij in werkelijkheid gaat om het dienen en veilig stellen van jullie - en mijn - macht. Dus Daddy, laat dit ons kleine geheimpje zijn." Met andere woorden, Vrouwe Justitia kruipt dan bij de macht in bed. Terug in de vaderschoot, zogezegd.

Als het doel de verdediging en expansie van de macht van een gevestigd bewind is, dan kan het natuurlijk heel doelmatig zijn om enerzijds aan burgers voor te spiegelen dat ze in een zogeheten "rechtsstaat" leven en dus rustig kunnen gaan slapen, en anderzijds in concrete gevallen met omfloerste taal aan burgers mee te delen dat ze niet begrepen hebben hoe die "rechtsstaat" eigenlijk werkt (stilzwijgende boodschap: "jullie zijn een beetje dom, gepeupel") en dat ze daarom voor hun eigen bestwil moeten accepteren dat ze eigenlijk leesblind zijn en dat de rechten die ze aan geschreven wetten menen te kunnen ontleenen, in de praktijk iets anders betekenen dan wat er staat. Wat die geschreven wetten dan precies betekenen, dat is verborgen in die "zwarte kluis" waar rechters "het geheim van de raadkamer" bewaren.

Dus nee, "welbepaald en uitdrukkelijk omschreven" betekent **niet** dat iets duidelijker moet worden omschreven dan met één of twee zeer abstracte, algemene woorden (hoofdpunt 4). Sufferdjes, hadden jullie dat dan nog niet begrepen?

En nee, "noodzakelijk in een democratische samenleving" betekent **niet** dat er op objectieveerbare wijze moet worden aangetoond dat iets echt noodzakelijk is, het kan ook noodzakelijk zijn als een ongekozen voorzitter van de Europese Commissie het noodzakelijk vindt (hoofdpunten 5 en 6). Trouwens, voor de goede orde, het woord "objectiveerbaar" betekent inmiddels ook niet meer dat iets objectief bewezen moet kunnen worden of zelfs maar toetsbaar hoeft te zijn. De tijden van Descartes, Newton en Einstein zijn lang voorbij. "Wetenschappelijk aangetoond" betekent tegenwoordig dat de firma Pfizer op grond van kortdurend, summier onderzoek de effecten van iets inschat en in de bijsluiter een disclaimer opneemt dat Pfizer niet aansprakelijk is voor de effecten op de korte, laat staan de lange termijn.

Voor machiavellistische opportunisten hebben woorden niet tot doel om de werkelijkheid te beschrijven of om waarheid over te brengen of begrijpelijk te maken, maar alleen om het gedrag van andere personen te beïnvloeden. Het creëren van illusies van waarheidsliefde, waarheidstrouw en luisterbereidheid, staat altijd in dienst van dat laatste doel.

Dit geldt zowel voor individuele machiavellistische opportunisten, als voor groepen die collectief een machiavellistisch-opportunistische houding aannemen. Al meer dan vijftientig jaar geleden noemde de historicus J.S. McClelland zulke groepen "non-communicating discourse groups" en zag ze als een grote bedreiging voor het voortbestaan van de democratische rechtsstaat en het voortbestaan van onze beschaving. Dat was nog vóór de echte opkomst van sociale media.

Hetzelfde geldt voor de woorden van rechters die een machiavellistisch-opportunistische houding aannemen. Zo kom ik weer terug bij hoofdpunt 3, waarop de RvS mij in het gelijk heeft gesteld. Vanuit een machiavellistisch-opportunistisch perspectief gezien, was het voor de RvS om ten minste vier redenen handig en nuttig om mij op dit specifieke punt in het gelijk te stellen:

(1) Door mij op dit specifieke punt in het gelijk te stellen, voorkwam de RvS dat de **geloofwaardigheid van de rechtspleging** al te zichtbare schade zou lijden. De AP kwam in de rechtszaak met geen enkel inhoudelijk argument waarom aangetoond zou zijn dat de veiligheid van de bioscoop-medewerkers in het geding zou raken als contante betaling weer zou worden geaccepteerd. Het was niet mogelijk om mijn hoger beroep op dit punt af te wijzen zonder de geloofwaardigheid van de RvS en daarmee ons rechtssysteem te schaden - temeer daar ik naar verwachting beschikte over mogelijkheden om publiciteit voor de uitspraak te bewerkstelligen.

(2) Door mij op dit specifieke punt in het gelijk te stellen, zou de **aandacht worden afgeleid** van de onredelijkheid van de stellingname van de RvS op hoofdpunten 4 t/m 6. Wat het grote publiek interesseert, is welke partij er ogenschijnlijk "wint" en wat het praktische effect daarvan is voor leden van het grote publiek zelf (in casu bioscoopgangers, winkelend publiek, bioscoophouders, winkeliers, caféhouders etc.).

(3) Door recente politieke ontwikkelingen op het gebied van nationale veiligheid (de kwetsbaarheid van digitale systemen bij hybride oorlogsvoering) en de daaruit voortkomende koerswijziging van het Nederlandse en Europese bewind inzake contant geld (niet langer streven naar volledige afschaffing daarvan, maar het instandhouden om de maatschappelijke orde in conflictsituaties beter te kunnen beschermen, niet omwille van het belang van gewone burgers, maar in het belang van de gevestigde Nederlandse en Europese elites), was de door mij geëiste acceptatie van contante betaling inmiddels gaan sporen met nieuw Nederlands en Europees beleid, en was het **politiek opportuun geworden** om mij nu in deze zaak in het gelijk te stellen.

(4) Door mij op dit specifieke punt in het gelijk te stellen, kon de RvS mijn hoger beroep gegrond verklaren en het mij op die manier vooralsnog onmogelijk maken om eventueel naar het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) te stappen. Immers, als gevolg van deze gegrond-verklaring van mijn hoger beroep, **ontbreekt het mij vooralsnog aan procesbelang** en zou het EHRM een verzoekschrift van mij niet-ontvankelijk verklaren. In zijn uitspraak gaf de RvS ook een sterke hint aan de AP om nu te gaan besluiten dat de bioscoop wel degelijk in overtreding is met de weigering van contante betaling. Niet voor niets gaf de RvS aan de AP opdracht om binnen acht weken een nieuw besluit te nemen, waartegen alleen kan worden opgekomen bij de RvS zelf

4 Evaluatie met als vraag: zijn deze rechters vijanden van het volk?

De term "vijand van het volk" of "vijanden van het volk" is zwaar beladen. Hij is in de loop der tijd door allerlei autoritaire regimes misbruikt om onschuldige burgers en goedwillende, moedige activisten sociaal te isoleren, gevangen te zetten en te executeren.

Als het om rechters gaat, ligt de term extra gevoelig, omdat als rechters door machthebbers tot "vijanden van het volk" worden verklaard, daarmee niet alleen personen worden uitgeschakeld, maar in potentie ook de rechtsstaat als zodanig, en sterker nog, ook de machtscheiding (de trias politica zoals bedoeld door Montesquieu) en daarmee **zelfs de pretentie van een rechtsstaat**.

Toch wil ik niet toegeven aan enig taboe op dit punt, maar deze vraag wel aan de orde stellen in relatie tot de uitspraak van de RvS in mijn hoger beroep. Ik heb hierbij één voordeel: ik ben geen machthebber en sta ook niet bekend als vijand van de rechtsstaat of de machtscheiding. Ik kan er dus niet makkelijk van beschuldigd worden dat ik met het stellen van deze vraag de rechterlijke macht of de rechtsstaat probeer uit te schakelen. Ik streef juist naar de redding daarvan.

Relevantie van de vraag: Brexit, Russische rechters

De vraag of rechters zich gedragen als vijanden van het volk wordt relevant wanneer er twijfel ontstaat of zij zich bij hun taakuitvoering nog wel inzetten voor het behoud van de democratische rechtsstaat, of wanneer er aanwijzingen zijn dat zij zich in dienst stellen van een autoritair, anti-rechtsstatelijk bewind. Ik zal dit illustreren aan de hand van twee voorbeelden.

Tijdens de implementatie van Brexit probeerde de regering van het Verenigd Koninkrijk onder leiding van de toenmalige premier Boris Johnson in 2019 om weerstand in het Britse parlement (the House of Commons) tegen een plan voor een "harde Brexit" (*no-deal Brexit*) uit te schakelen door het parlement te "prorogeren" (*prorogue*), dat wil zeggen tijdelijk opzij te schuiven zodat het parlement met betrekking tot de betreffende kwestie kon worden gepasseerd. Hiertegen werden door burgers rechtszaken gestart, die al snel aan het hoogste gerechtshof (*UK Supreme Court*) werden voorgelegd. De rechters van dat hof kwamen tot het oordeel dat Boris Johnson de grenzen van zijn bevoegdheden had overschreden en dat de kwestie wel degelijk aan het democratisch gekozen, volksvertegenwoordigende parlement moest worden voorgelegd.

In reactie hierop verklaarden bepaalde fanatieke rechtse politici (voorstanders van een "harde Brexit"), gesteund door bepaalde media van rechtse signatuur, de hoogste Engelse rechters tot "vijanden van het volk". Hierover ontstond in het Verenigd Koninkrijk grote ophef, omdat het raakte aan het respect voor (de fundamenteën van) de rechtsstaat. Als rechters die een oordeel vellen dat de regering onwettig is, tot "vijanden van het volk" worden verklaard, met alle persoonlijke risico's die dat in een verhitte sfeer kan meebrengen, dan is de rechtsstaat in gevaar.

Helaas voerden degenen die kritiek leverden op het misbruik van de term "vijanden van het volk", vooral aan dat dit ongeoorloofd was met het oog op de positie van die rechters. Dat leek misschien handig, omdat die positie gekoppeld was aan de machtscheiding. Maar uiteindelijk is de officiële positie van een rechter natuurlijk niet de juiste toetssteen om te bepalen of diegene wel of niet een "vijand van het volk" is. De enige goede toetssteen is het gedrag van die functionaris.

Dit wordt duidelijk als we naar een tweede voorbeeld kijken, namelijk de rechters in Rusland die, onder druk van het bewind van Vladimir Poetin, burgers die kleine demonstraties van een afwijkende mening hadden gegeven, veroordeelden tot jarenlange gevangenisstraffen. Bijvoorbeeld de vrouw die in een winkel vijf kleine stickertjes op fruit had geplakt waarin de door Rusland begonnen oorlog tegen Oekraïne werd afgekeurd. Zij was daarop betrapt.

Die rechters gedroegen zich overduidelijk wel degelijk als vijanden van het volk. Ze deden dat mede uit angst voor het bewind van Poetin, maar dat maakte hun gedrag jegens de burgers die door hen tot lange, afschuwelijke gevangenisstraffen werden veroordeeld, niet minder vijandig.

De vraag die ik hier wil stellen, is of de uitspraak van de RvS op 11 februari 2026 in het door mij ingediende hoger beroep, beschouwd moet worden als een voorbeeld van gedrag dat vijandig is jegens het volk. De RvS hoefde hierbij in ieder geval niet bang te zijn voor geweld van een regime. Aan de andere kant kan het ook niet worden uitgesloten dat de RvS *deel uitmaakt* van een regime.

Vijanden van het volk: gedragingen versus identiteit

Om te voorkomen dat ik het verwijt krijg dat ik onzorgvuldig omga met het onderscheid tussen enerzijds gedrag en anderzijds identiteit ("de persoon"), zal ik nu eerst dat onderscheid bespreken. Het is een belangrijk, maar ook een relatief onderscheid.

In een democratische rechtsstaat is het van fundamenteel belang om onderscheid te maken tussen iemands gedrag en iemands identiteit als persoon, als mens. Het meest concreet komt dit tot uiting in het verbod op de doodstraf. Welke afschuwelijke daden iemand ook gepleegd heeft, in een volwassen rechtsstaat wordt aan diegene niet de doodstraf opgelegd. Een persoon mag van rechtswege bestraft worden op grond van zijn gedrag, maar een persoon mag van rechtswege niet vernietigd (geëlimineerd) worden. Dat verbod is niet alleen gebaseerd op humanitaire ideeën (een levenslange gevangenisstraf kan misschien wel meer lijden veroorzaken dan een doodstraf), maar is ook gebaseerd, hoe kil dat ook klinkt, op de systematiek van de democratische rechtsstaat, waarvan het respect voor individuele mensen of personen een fundamentele bouwsteen vormt.

Ik ben ervan overtuigd dat de rechters die namens de RvS mijn hoger beroep beoordeelden, zichzelf **niet** als vijanden van het volk beschouwen. Dat is voor mij geen vraag, maar ik kan natuurlijk niet uitsluiten dat één of meer van hen mij op dat punt kunnen verrassen. Er zijn voorbeelden bekend van aristocraten en rijke zakenlieden die extreem weinig respect voor, of verbondenheid met "het volk" toonden. Een inkijkje biedt de uitspraak van Mark Zuckerberg, die de mensen die zich door hem lieten inpakken, ooit betitelde als "dumb fucks". Ik zie de rechters die mijn zaak behandelden, beslist niet als Zuckerbergs, en zij mij vast ook niet als "dumb fuck".

Maar dat doet niets af aan de mogelijkheid dat de uitspraak van de RvS wel degelijk getuigde van een **onbewuste** vijandigheid jegens het volk. Een beetje zoals wanneer een aristocraat in het bos op herten jaagt en dan per ongeluk een menselijke wandelaar neerschiet. Als dat één keer gebeurt, is er sprake van een misverstand. Maar als dat twintig jaar lang in een bepaald bosgebied telkens gebeurt, en als gevolg van het schieten van verschillende aristocratische jagers, dan is de vraag gerechtvaardigd of er misschien iets structureel schort aan het beoordelingsvermogen van de betreffende groep aristocraten. En of zij, wellicht onbewust, een wandelaarsvijandige houding hebben aangenomen, en of zij derhalve misschien, nog steeds onbewust, wandelaarsvijandig **zijn**.

Incidentele dwalingen versus een structureel patroon

Net zoals het onderscheid tussen gedrag en identiteit belangrijk is maar ook relatief, zo is het onderscheid tussen incidentele rechterlijke dwalingen en een structurele rechtspraktijk belangrijk, maar eveneens relatief.

Over de beruchte zaak Lucia de Berk, waarin deze verpleegkundige zonder bewijs werd veroordeeld voor een aantal vermeende moorden op babies, wordt nog steeds gezegd dat dit één van de grootste rechterlijke dwalingen in de Nederlandse rechtsgeschiedenis was. Op grond van mijn eigen ervaringen van de afgelopen vijftientig jaar met de manier waarop Nederlandse rechters denken en oordelen, heb ik echter de indruk dat die zaak althans deels een gevolg was van een structureel gedragspatroon van rechters die weigeren om voldoende streng voor zichzelf te zijn als het gaat om de manier waarop zij zaken analyseren en beoordelen.

In het bestuursrecht heb ik in de afgelopen vijftientig jaar structurele patronen gezien in de manier waarop rechters, ook als zij niet werden gedwongen door wetgeving of jurisprudentie, overheden toch in bescherming namen en weigerden adequate normen en grenzen te stellen aan het gedrag van bestuursorganen. Zij noemden dat: *"niet op de stoel van het bestuur gaan zitten."*

Als rechters twee of drie keer achter elkaar bestuursorganen "dekken" nadat die op een minder ethische wijze tot bepaalde besluiten zijn gekomen, dan geldt dat al gauw als "vaste jurisprudentie" waarover vervolgens in de ogen van bestuursorganen en bestuursrechters helemaal niet meer hoeft te worden nagedacht. Die wanpraktijken zijn dan genormaliseerd.

Op die manier heb ik bijvoorbeeld verschillende "algemene beginselen van behoorlijk bestuur" (abbb) uit de bestuurlijke en bestuursrechtelijke praktijk van alledag zien verdwijnen. Ze werden eerst uitgehold en zijn daarna min of meer vergeten, of worden door sommigen misschien gezien als historische relictten. Het heeft tegenwoordig voor een burger geen zin meer daar een beroep op te doen, het creëert alleen nog ruis, illusies en daaropvolgende teleurstellingen. Het "vertrouwensbeginsel" is hiervan een voorbeeld. De RvS heeft het legaliteitsbeginsel en het verbod op détournement de pouvoir uitgehold door zonder veel toelichting te stellen dat een bestuursorgaan "een zekere ruimte" moet hebben om publieke taken te interpreteren en naar eigen inzicht vorm te geven. In sommige gevallen wordt ook het beginsel omzeild dat een bestuursorgaan zich moet houden aan zijn eigen "beleid", door het geen "beleid" meer te noemen, maar een "vaste werkwijze". Of door achteraf te zeggen, zoals een lagere bestuursrechter deed, dat een bestuurder het weliswaar mondeling participatie-"beleid" kon hebben genoemd, maar dat het in geschreven vorm alleen diende "ter inspiratie", zodat er geen rechten aan konden worden ontleend.

Dat de RvS in sommige gevallen verwijst naar Europese jurisprudentie, maakt dit niet anders. In (grote delen van) de EU lijkt er al jaren een autoritaire trend gaande te zijn, waarbij rechters het gedrag van de uitvoerende macht steeds minder begrenzen. Dat gebeurt echt niet alleen in het Hongarije onder Orban. Dat gebeurt ook in Nederland. En mijn indruk is dat het in bijna alle West-Europese EU-lidstaten gebeurt, maar dat kan ik niet bewijzen. Een organisatie als Noyb luidt regelmatig de noodklok als het gaat om het rechtsgebied privacy. In het Engels zegt men: *"Democracy does not die with a bang, but with a whimper."* Hetzelfde geldt voor de rechtsstaat.

Beweerde "complexiteit"

Nog een ander aspect dat mee in beschouwing moet worden genomen bij de vraag of de uitspraak van de RvS wel of niet als vijandig moet worden beschouwd ten aanzien van gewone burgers (het volk), is dat de RvS het door mij ingediende hoger beroep zeer "complex" vindt. Dat was althans de reden die de RvS zelf in brieven aan mij gaf voor het tweemaal uitstellen van het doen van een uitspraak over de zaak, die uiteindelijk pas meer dan een half jaar na de rechtszitting (30 juli 2025) werd gedaan.

Wat was er dan zo complex? Om te beginnen kunnen dat niet **hoofdpunten 1 t/m 3** zijn geweest. Met betrekking tot hoofdpunten 1 en 2 bestond er geen juridisch geschil, en hoofdpunt 3 was juridisch gezien uitermate simpel: de AP en de bioscoop hadden geen enkel feitelijk bewijs geleverd voor hun bewering dat de veiligheid van de bioscoop gevaar zou lopen als de bioscoop contante betaling voor bioscoopkaartjes zou accepteren. Op die manier werd niet voldaan aan de plicht van de bioscoop als verwerkingsverantwoordelijke om aan te tonen dat de weigering van contant geld nodig was voor het bevorderen van het doel van "(sociale) veiligheid" (artikel 5, tweede lid AVG). De AP had op grond daarvan moeten constateren dat de verwerkingsverantwoordelijke in overtreding was en een dienovereenkomstig besluit moeten nemen.

De RvS had echt geen half jaar nodig om tot deze conclusie te komen, maar had dit na de rechtszitting gewoon al binnen de gebruikelijke termijn van zes weken kunnen constateren.

Maar hoe zit het dan met **hoofdpunten 4 t/m 6**, waarop de RvS mij niet in het gelijk heeft gesteld? Waren die punten dan misschien "complex"? Het antwoord op die vraag is dat hoofdpunten 4 t/m 6 in juridisch opzicht niet complex zouden zijn geweest als de RvS gewoon de kenbare wetgeving (artikel 8 EVRM en een in overeenstemming daarmee toegepaste AVG) als richtsnoer had genomen. Dan zou de RvS mij ook gewoon op die punten in het gelijk hebben gesteld.

De uiteindelijk redeneringen van de RvS op de hoofdpunten 5 t/m 6 (rechtstreekse toetsing aan artikel 8 EVRM en het onderscheid tussen geldigheid van een contract in het Nederlands burgerlijk recht en de geldigheid van een contract als wettelijke grondslag voor gegevensverwerking zoals bedoeld in artikel 6.1.b AVG) zijn ook niet complex.

De enige redenering van de RvS die een soort van "complexiteit" vertoont, is die op hoofdpunt 4 (het vereiste van een "welbepaald en uitdrukkelijk omschreven" gegevensverwerkingsdoel), maar dat komt omdat die redenering vaag, dubbelzinnig en eigenlijk deels incoherent is. Dat had ik zelf binnen een half uur beter kunnen formuleren - als ik tenminste, anders dan de RvS, niks te verbergen had gehad. Ik zou gewoon hebben toegegeven dat de RvS in 2021 op dit punt gefaald had en nu tot voortschrijdend inzicht is gekomen. En ja, dan zouden allerlei verwerkingsverantwoordelijken die in het verleden juridisch en feitelijk makkelijk zijn weggekomen met summiere "bluf-doelen" een beetje gaan bibberen. So what? Maar ja, dat vereist een beetje moed en intellectuele integriteit, m.a.w. eigenschappen waarop niet automatisch wordt geselecteerd bij het toekennen van hoge functies in het Nederlandse bewind, zoals die van lid van de Raad van State.

Ook voor wat betreft de uiteindelijke juridische redeneringen op hoofdpunten 4 t/m 6 is er dus niet werkelijk sprake van juridische complexiteit. Hieruit valt af te leiden dat de reden voor het uitstel van de uitspraak van de RvS veroorzaakt werd door een **ander soort complexiteit**, namelijk politieke, bestuurlijke en/of ambtelijke complexiteit.

Politieke complexiteit versus het geheim van de raadkamer

Al eerder heb ik het "geheim van de raadkamer" genoemd, de norm dat rechters buiten de beslotenheid van hun eigen, onderlinge beraad alleen over de afwegingen die ten grondslag liggen aan hun uitspraken communiceren via de schriftelijke, gepubliceerde motivering van die uitspraken. Voor de rest moeten burgers er maar naar "raden" - haha.

Deze norm wordt in veel Europese landen strikter gehandhaafd dan bijvoorbeeld in de Verenigde Staten, waar rechters niet alleen in alle openheid een afwijkend standpunt kunnen formuleren (tot in het Supreme Court toe), maar waar rechters ook voor het overige wat loslippiger lijken over hun werkelijke afwegingen, ook als die in sommige gevallen weinig subtiel of onpartijdig zijn. Dat heeft iets verfrissends en transparants. Weliswaar zijn sommige rechterlijke opvattingen in de VS om van te gruwen, maar in ieder geval mag het volk daar dan kennis nemen van die gruwelijkheden.

In een land als Nederland mag het gewone volk niet weten of de kast, **als** die zou worden geopend, keurig opgevouwen lakens bevat, of een griezelkabinet zou blijken te zijn. Wij worden geacht om de blauwe ogen van rechters te geloven dat het om keurig opgevouwen lakens gaat. Het alternatief mag eigenlijk niet eens worden genoemd, dat wordt door rechters en andere leden van het Nederlandse bewind al snel beschouwd als een "aanval op de rechtsstaat". Dit is vergelijkbaar met de manier waarop Nederlanders in de tijd van koningin Juliana geacht werden "het geheim van (paleis) Soestdijk" te respecteren, omdat al het andere een aanval op de monarchie zou inhouden.

Het Nederlandse "geheim van de raadkamer" verhindert echter niet dat er ook politieke en ambtelijke **achterkamertjes** bestaan, waar ook door rechters informele conversaties worden gevoerd, bijvoorbeeld met hoge ambtenaren en ministers. Dat kan in een discrete horeca-gelegenheid zijn, of ergens in een naamloos kantoor. Rechters worden geacht zich te interesseren voor wat "er in de samenleving speelt". De Raad van State lijkt met name geïnteresseerd zijn in dat deel van de samenleving dat zich onder de Haagse bestuurlijke kaasstolp bevindt.

Dit is relevant wanneer rechtszaken gekenmerkt worden door politiek-bestuurlijke "complexiteit". Er spelen dan politiek-bestuurlijke belangen een rol.

Het probleem is op zich niet dat die politiek-bestuurlijke belangen bestaan, en ook niet dat rechters daar kennis van nemen. Het probleem is wel dat die politiek-bestuurlijke belangen in de motiveringen van uitspraken grotendeels worden verzwegen. Rechters zijn in Nederland niet transparant over de invloed die politiek-bestuurlijke belangen hebben op de inhoud van hun uitspraken. In de motivering van die uitspraken wordt, door middel van het kundig weglaten van politieke overwegingen en politieke gevoeligheden uit de tekst, de pretentie volgehouden dat alleen juridische argumenten die direct of indirect voortvloeien uit wetsteksten, een rol zouden hebben gespeeld bij de totstandkoming van de uitspraak.

Er moet politiek-bestuurlijk achterkamertjesoverleg hebben plaatsgevonden in de aanloop naar de uitspraak van de RvS op 11 februari 2026 (ECLI:NL:RVS:2026:746). Een andere verklaring is er niet voor het feit dat de RvS meer dan een half jaar nodig had om tot een uitspraak te komen.

Maar in de motivering van de uitspraak wordt daar niets over gezegd. Dat is een lacune en een verzuim. Het doet afbreuk aan het vertrouwen dat we in de uitspraak en in de RvS kunnen stellen.

Vermoedelijke toedracht van de politieke complexiteit van de rechtszaak

Naast de lange tijd die het kostte om tot een uitspraak te komen, is er nog een ander stuk informatie dat mogelijk een aanwijzing geeft over de aard van de politieke complexiteit die de RvS in deze rechtszaak parten speelde.

Ik doel dan **niet** op de publiek bekende, en in de door mij aangeleverde stukken ook genoemde, recente politieke ontwikkeling met betrekking tot een voorgenomen, **toekomstige** acceptatieplicht voor contant geld. Ik heb die te verwachten, toekomstige verplichting zowel schriftelijk als mondeling alleen genoemd om duidelijk te maken dat er nooit een objectiveerbare noodzaak heeft kunnen bestaan voor het weigeren van contante betaling **als** juist de acceptatie daarvan binnenkort wettelijk verplicht wordt gesteld, zonder dat er voor bioscopen relevante omstandigheden zijn gewijzigd. Natuurlijk besepte ik dat deze nieuwe, politiek-bestuurlijke ontwikkeling de gegrondverklaring van mijn hoger beroep zou kunnen bevorderen, **als** de RvS zich zou laten beïnvloeden door politieke motieven. Maar dat vormde nooit onderdeel van de juridische onderbouwing voor mijn eis dat de AP **bestaande** wetgeving zou handhaven.

In zijn uitspraak heeft de RvS mijns inziens daarom terecht met geen woord gerept over de voorgenomen invoering van een acceptatieplicht voor contant geld. Immers, de RvS kwam niet toe aan een toetsing of beoordeling van de beweerde noodzaak om contante betaling te weigeren om het doel van "(sociale) veiligheid" te kunnen verwezenlijken, en hoefde zich daarom ook nog niet te bekommeren om het vraagstuk van de objectiveerbaarheid van zo'n vermeende noodzaak:

14. (...) Nu niet kan worden vastgesteld of er een gerechtvaardigd doel is voor de verwerking, komt de Afdeling niet toe aan de vraag of met de aan de orde zijnde verwerking van de persoonsgegevens dat doel ook wordt bereikt, en of de inbreuk op de privacy evenredig is met de belangen die zijn gediend met de verwerking van de persoonsgegevens.²

Waar ik **wel** op doel, is een stuk informatie dat ik aan het begin van de rechtszitting van de RvS op 30 juli 2025 kreeg. Eén van de drie rechters, namelijk de rapporteur die de zaak onder zich had, deed namelijk iets bijzonders door aan te geven dat mijn kritiek van de afgelopen jaren op de Nederlandse bestuursrechtelijke rechtspraktijk hem en zijn collega's had "geraakt", en dat deze kritiek in zoverre door de rechters werd verwelkomd dat die hen "scherp hield". In het door mij opgevraagde proces-verbaal van de zitting (een samenvatting) wordt dit als volgt weergegeven:

R (rapporteur)

Ik zal iets ongebruikelijks doen, iets wat ik nog nooit gedaan heb toch zeggen. Er is een olifant in de kamer die ik wil benoemen. Wij hebben met interesse al uw stukken gelezen.

2 Uitspraak RvS 11 februari 2026 (ECLI:NL:RVS:2026:746). N.B. Ik ben het **niet** met de RvS eens dat "veiligheid" in dit geval niet een gerechtvaardigd doel zou zijn. Natuurlijk is het dat wel. Het feit dat het doel niet "welbepaald en uitdrukkelijk omschreven" is, doet in mijn ogen niets af aan de gerechtvaardigdheid van het doel op zich. Een doel wordt vastgesteld door degene die zich iets tot doel stelt, en dat is in dit geval de bioscoop. Of het doel "er is", hangt niet af van de nadere omschrijving van dat doel. Deze elementaire logica schijnt de RvS te ontgaan. Wat hier aan de hand is, is dat het werkelijke doel van de bioscoop vanaf het begin niet "veiligheid" was, maar "gemak", zoals mij aanvankelijk mondeling ook werd verteld. Pas nadat ik bij de AP een handhavingsverzoek had ingediend, veranderde de bioscoop zijn doel en sprak nu van het doel "veiligheid", om juridisch sterker te staan. Het doel is bij de maatregel gezocht, niet andersom. Dit heb ik bij overheidsorganisaties vaker zien gebeuren. Het is een vorm van fraude die bij overheden moeilijk opgespoord of strafbaar gesteld kan worden (zie de Pikmeer-arresten).

Dat was best veel. Er ontstaat een beeld van iemand die zich op eigen initiatief als burger inzet voor belangrijke grondrechten. U bent in die zin ook een strijder. U zit hier ook met een grote mate van frustratie, want het lukt niet. En u heeft ook het gevoel dat de elite en de bestuursrechters u niet willen horen. Dat raakt ons. Wij zijn ook mensen van vlees en bloed, daar heeft u het veel over. Dus ik zou binnen de democratische rechtsstaat, die wij hier allemaal willen omarmen en waar we in dienen, samen met u en met de AP het best mogelijke gesprek willen hebben met respect voor elkaar. Argumenten op de persoon, hoewel indirect, dat is niet uw voornaamste kwaliteit. Ik begrijp het, maar het raakt ons. Dat hebben we liever niet, en als het moet dan kunnen we dat hebben, maar het is ook fijn het even gezegd te hebben.

J [Jonker]

Ik waardeer het dat u dit benoemt. Ik voel me gezien dat u mijn frustratie benoemt, vind ik fijn dat u dat zegt. Wat betreft de argumenten op de persoon, daar zit een lange geschiedenis achter. Ik ben zo niet begonnen. Ik zal mijn best doen hier het maximale gesprek te voeren.

R

Ondanks alle negatieve uitspraken die u niet bevallen en waar u het niet mee eens bent, heeft het wel waarde. Want het dwingt ons om goed na te denken over wat we hier aan het doen zijn. En ook heel fijn dat we dat gesprek kunnen voeren met elkaar. (...) ³

Ik herinner me dat toen de rapporteur dit laatste zei, er door mijn hoofd schoot dat het mijn ervaring tijdens rechtszittingen is dat rechters zich daar heel begripvol en communicatief kunnen tonen, terwijl daar dan later in hun uitspraken niet veel meer van valt terug te zien. Het spreekwoord "*Actions speak louder than words*" schoot door mijn hoofd, maar ik besloot om daar niets over te zeggen, juist om tijdens de zitting consequent mijn geuite voornemen tot uitvoering te brengen om "zoveel mogelijk bij te dragen aan maximale ruimte voor het gesprek" (zoals ik het had geformuleerd; ik had daarnaast ook het woord "dialogoog" gebruikt).

Wat de inleiding van de rapporteur mij vertelde, in combinatie met diens toonzetting en non-verbale communicatie, alsmede de non-verbale communicatie van de voorzitter van de zitting, was ten eerste dat de RvS voornemens leek te zijn om deze keer serieuzer met mijn argumenten om te gaan dan vorige keer, in 2021. Uiteraard wist ik niet of de publiciteit die ik in de tussentijd had gegenereerd, en mijn stap naar het EHRM in 2022, hierop van invloed waren geweest. Iemand anders opperde na afloop van de zitting dat de nasleep van de Toeslagenaffaire van invloed kon zijn geweest op de houding die de RvS nu aannam. De RvS wil laten zien dat hij luistert.

Ik begreep dat de rapporteur in zekere zin, door af te wijken van bepaalde rechterlijke conventies in Nederland, een beetje zijn nek uitstak, en voelde daarvoor respect en waardering. De vragen die de rechters ter zitting stelden over onder andere de hoofdpunten 3 t/m 6, versterkten mijn gevoel dat het deze keer misschien anders zou gaan dan in verschillende eerdere rechtszaken.

Nu ik de uitspraak heb gelezen, vermoed ik dat er na de zitting in bepaalde achterkamertjes politiek-bestuurlijke onderhandeling of misschien zelfs verhulde strijd heeft plaatsgevonden, waaruit de uitspraak in zijn uiteindelijke vorm als compromis is voortgekomen.

³ Aan de tekst kan ik zien dat deze voor wat betreft de uitlatingen van de rapporteur zorgvuldig gecensureerd is.

Als dat laatste het geval is, dan lijkt er echter sprake te zijn van een rechtspolitek compromis waarbij diegenen die opkwamen voor een meer adequate, op publiekelijk kenbare wetsteksten gestoelde privacy-bescherming, het pleit voor meer dan 90% hebben verloren.

Immers, in de uitspraak wordt mijn hoger beroep op een zodanige wijze gegrond verklaard dat zowel de precedentwerking als de kenbaarheid en daarmee de inroepbaarheid van de redenen voor die gegrondverklaring worden geminimaliseerd. Prioriteit wordt gegeven aan de instandhouding van een *black box* waarbinnen rechters op subjectieve en voor het publiek niet kenbare manieren hun ding kunnen blijven doen, en zich dan naar buiten toe kunnen blijven opstellen als een soort mysterieuze orakels.

We zien in de moderne wereld dat een vroegere functie van religieuze autoriteiten als vertegenwoordigers van mysteriën in belangrijke mate is overgegaan naar wetenschappelijke en rechterlijke autoriteiten. Namelijk het rechtvaardigen van gevestigde machtsstructuren door aan het grote publiek "verklaringen" te bieden die vooral het mysterie van de macht in stand houden.

Ik zou me, op grond van bepaalde overheidsgerelateerde ervaringen die ik vroeger heb opgedaan, kunnen voorstellen dat in de genoemde achterkamertjes bepaalde functionarissen (rechters of andersoortige ambtenaren) eventuele pogingen om tot een meer ruimhartige uitspraak te komen, hebben getorpedeerd door "er dwars voor te gaan liggen", en er ook voor te *blijven* liggen totdat de tijd begon te dringen omdat verder uitstel van een uitspraak voor de RvS genant zou worden.

Het is op zich ook niet uitgesloten dat er binnen het krachtenveld van een elastisch, maar niet volledig elastisch EU-breed rechtssysteem, waaraan nog altijd wordt "gebouwd", door de RvS het maximale is bereikt wat er in dat krachtenveld politiek-bestuurlijk haalbaar was - waarbij vooral overwegingen van EU-brede "rechtseenheid" een rol zullen hebben gespeeld, omdat de vrijheid die de "bestuurlijke beoordelingsmarge" (*margin of appreciation*) aan EU-lidstaten heet te bieden als ze willen afwijken, door politici en bestuurders eigenlijk alleen interessant wordt gevonden wanneer die de rechten van burgers verzwakt, niet wanneer hij die rechten versterkt. Als het zo gegaan is, zou het betekenen dat de burgervrijheid van de uiteindelijke uitspraak niet het gevolg zou zijn van de houding van de RvS zelf, maar vooral van de houding van "hogere" echelons in de EU, waarbij te denken valt aan Europese rechters en hun adviseurs, maar ook aan de opvattingen van rechtscolleges in grote Europese landen, bijvoorbeeld Frankrijk of Duitsland.

Ik vermoed echter dat toonaangevende leden van de RvS zelf een zeer regenteske mentaliteit en houding hebben, en dat zij dus geen voorstander zijn van de uitbreiding van kenbare, door individuen consequent effectueerbare burgerrechten op het gebied van privacy.

Hoogstwaarschijnlijk zal ik er als burger en als procespartij nooit achter komen wat zich in het halve jaar tussen de zitting op 30 juli 2025 en de uitspraak op 11 februari 2026 heeft afgespeeld in de eerder genoemde "zwarte kluis" (*black box*) van de bestuurlijke en rechterlijke elite. Maar dat zich daar iets heeft afgespeeld, lijkt wel duidelijk. Anders was die uitspraak vier maanden eerder gekomen, en was door de RvS niet "complex" gevonden.

Conclusie ten aanzien van de vraag naar de eventuele volksvijandigheid van de uitspraak

Mijn conclusie ten aanzien van de vraag of de uitspraak van de RvS op 11 februari 2026 een voorbeeld is van volksvijandigheid, is dat het antwoord afhangt van het referentiekader van waaruit je kijkt naar die vraag, en naar het gedrag van de RvS zoals dat kenbaar wordt in deze en andere uitspraken van de RvS. Welke (sociale) rollen wil je aan de RvS en aan het volk toekennen?

Vanuit het referentiekader van een democratische rechtsstaat beschouwd, is er van de kant van de RvS onafhankelijkheid, transparantie, intellectuele integriteit en moed vereist, en dus niet technocratisch, machiavellistisch opportunisme in dienst van een in naam "democratisch", maar in werkelijkheid autoritair functionerend bewind (in Nederland en de EU). Vanuit dit referentiekader bezien, is de uitspraak van de RvS, beschouwd als geheel (hoofdpunten 3 t/m 6) en in samenhang met geldende wetgeving (EVRM, AVG) en het voorhanden feitenmateriaal, een voorbeeld van toegepaste vijandschap jegens gewone burgers, met andere woorden: jegens het volk.

Gezien vanuit het referentiekader van een autoritair regime, ligt de zaak anders. Vanuit dat perspectief beschouwd, is de uitspraak behoorlijk vriendelijk jegens burgers, omdat:

- a) een burger überhaupt op enig punt in het gelijk is gesteld, wat als een grote gunst moet worden beschouwd, waarvoor de betreffende burger de RvS dankbaar moet zijn;
- b) het hoger beroep gegrond is verklaard, waarvan een maatschappelijke signaalwerking uitgaat dat een overheid (in casu de AP) niet helemaal **alles** mag doen (in casu zonder enige rechtvaardiging een inbreuk op een recht van burgers toelaten en daarmee normaliseren);
- c) aan de indiener van het hoger beroep op deze wijze een begin van een maatschappelijk platform is geboden om zijn mening uit te dragen - een mening die na de uitspraak van de RvS net iets minder makkelijk zal kunnen worden afgedaan als "onzin" of "desinformatie".

Met andere woorden: ***gezien als juridische daad*** is de uitspraak van de RvS in essentie een voorbeeld van volksvijandigheid, met een kleine, tactische concessie (gegrondverklaring) om de structurele volksvijandigheid te verhullen en daarmee juist effectiever te kunnen implementeren.

Maar ***gezien als politieke daad*** moet de uitspraak van de RvS eerder gekarakteriseerd worden als een compromis tussen de belangen van autoritaire, regenteske bestuurders en de belangen van burgers die het bestuur probeert rustig te houden, en waarop het bestuur graag een geloofwaardige indruk wil maken die niet puur is gebaseerd op het statelijke monopolie op geweld en het vermogen van bestuurders om dat geweld daadwerkelijk in te zetten. Een rechtsstatelijke pretentie op het gebied van privacy biedt ook voordelen aan machiavellistisch en opportunistisch opererende, maar zichzelf ondertussen wel als vriendelijk en deugdzaam (m.a.w. "positief, constructief, empathisch") ervarende bestuurders en politici.

De volgende vraag is nu wat de Afdeling bestuursrechtspraak van de RvS zelf wil zijn: een onafhankelijke, rechtsprekende instantie in een democratische rechtsstaat, of liever een politiek uitvoeringsorgaan van een autoritair, regentesk bewind, met als taak om een rechtsstatelijke façade overeind te houden als onderdeel van bestuurlijk beleid dat dient om het volk te pacificeren en mede via die in fysiek opzicht geweldloze weg te onderwerpen aan de wensen van het bewind. Op die vraag kan de RvS alleen zelf antwoord geven, waarbij voor het antwoord op die vraag het bekende spreekwoord zal gelden: *(inherent) actions speak louder than (superficial) words*.

5 Moet ik de rechters van de RvS dankbaar zijn voor hun uitspraak?

Een aangekondigde en tegelijk ontkende herhaling van zetten

In talloze boeken is reeds geconstateerd dat macht zich graag vermomt, om des te effectiever te kunnen worden uitgeoefend. Sinds de opkomst van moderne vervoers- en communicatiemiddelen is de privésfeer van burgers voor machthebbers steeds makkelijker bereikbaar, controleerbaar en koloniseerbaar geworden. Niet voor niets noemt Shoshana Zuboff in *The Age of Surveillance Capitalism* (2019) de grens tussen de privésfeer en de publieke sfeer "the new frontier of power". In deze grenszone wordt slag geleverd tussen de huidige koloniale machten (overheden en Big Tech) en de mensen die zij aan zich proberen te onderwerpen en tot slaaf te maken (wij allemaal).

Daarbij wordt het woord "slaaf" uiteraard niet gebruikt. Mensen die zich onderwerpen worden niet "slaaf" genoemd, maar "slim", en het wordt aangemoedigd dat ze binnen de steeds nauwere gangetjes van het technische doolhof dat er voor ze wordt gebouwd, een beeld van zichzelf cultiveren alsof ze functioneren als vrije, zelfstandige individuen ("Ja, ik ben laatst nog op een stedentripje naar Barcelona geweest!"), die daarnaast ook begrijpen dat ze zich moeten houden aan de "spelregels die we samen hebben afgesproken".

Vertaling:

- "spelregels" -> met technische, bij voorkeur digitale middelen afgedwongen gedragsbeperkingen;
- "samen" -> door Big Tech bedacht en door Big Tech en overheden geïmplementeerd ("uitgerold");
- "afgesproken" -> d.m.v. propaganda (bijv. "digi-drammen") en financiële impulsen afgedwongen.

Met name in de afgelopen zes jaar, sinds het begin van de coronacrisis, zijn in EU-lidstaten in hoog tempo wetten aangenomen en technische (data-)systemen geïnstalleerd die het voor de overheid mogelijk maken om bij de eerstvolgende crisis individuele mensen razendsnel van elkaar te isoleren en op die manier de bevolking te onderwerpen aan "legale" maatregelen die van onze vrijheid, onze vrije meningsuiting en onze privacy bijzonder weinig zouden overlaten.

De realisatie van deze natte droom voor autoritair en totalitair denkende apparatsjiks wordt in hoog tempo voorbereid. En net als honderd tot ruim tachtig jaar geleden, zijn er velen onder ons die dat graag willen. Zij willen de twee grote, totalitaire experimenten van de vorige eeuw ("communisme" en "fascisme") graag herhalen, veelal echter **zonder** te (willen) beseffen dat er sprake zou zijn van zo'n herhaling, dit keer met digitale middelen en een rechtsstatelijke saus.

Immers, een laboratoriumrat die door middel van behavioristische, aan hem toegediende impulsen door een doolhof wordt gestuurd, ervaart geen totalitarisme. Hij voelt zich vrij om "zijn" impulsen te volgen en ervaart de in het doolhof opgestelde poortjes, klapdeurtjes, schrikdraadjes, lampjes en geluidseffecten als normaal. Net zo normaal als een flipperkast is voor het balletje dat erdoorheen wordt gejaagd. Zo'n balletje is volkomen vrij en zelfstandig.

Dat steeds meer van die ratjes geheimzinnige kwalen krijgen, waaronder psychische problemen die dan aan één of ander "spectrum" worden toegeschreven en een labeltje krijgen, en dat steeds meer van hen onvruchtbaar worden, dat wil men liever niet in verband brengen met de bouw van het technische doolhof. Want dat doolhof is zo handig (oftewel "slim") om de wereld te ordenen en te exploiteren. Liever wijt men die kwalen aan nieuwe "pandemieën", als het even kan.

Juridische taal als muziek of als "the noise of time"?

Heel recent las ik het boek *The Noise of Time*, van de bekende Engelse auteur Julian Barnes. Het werd voor het eerst gepubliceerd in 2016 en gaat over het leven van de Russische componist Dmitri Sjostakovitsj, die zijn muziek componeerde in de Sovjet-Unie ten tijde van de leiders Stalin, Chroetsjov en Brezjnev.

Het leven van Sjostakovitsj stond in het teken van de dynamiek tussen een creatieve individu en de autoritaire macht van een regime. Sjostakovitsj was bang voor het regime waaronder hij leefde (vooral in de levensgevaarlijke tijd onder Stalin, waarin talloze kennissen van de componist werden geëxecuteerd en het voor hem elke nacht weer afwachten was of hij zelf niet zou worden opgehaald door medewerkers van diensten die de "veiligheid" van de staat moesten waarborgen).

Sjostakovitsj zag zich genooddaakt om ingrijpende compromissen te sluiten met de macht. Hij ondertekende bijvoorbeeld verklaringen en hield toespraken die hij zelf niet had geschreven. Ook in de muziek die hij componeerde, legde hij zichzelf beperkingen op, maar anders dan minder getalenteerde collega's die er geen moeite mee hadden om jarenlang middelmatige muzak te produceren die voldeed aan de eisen die de machthebbers stelden, bleef Sjostakovitsj op een schijnbaar onderdanige en tegelijk uiterst koppige manier ook muziek schrijven die ertoe deed.

De titel van het boek, *The Noise of Time*, kan betrekking hebben op de middelmatige muziek die opportunistische Sovjet-componisten produceerden om de gunst van de autoriteiten niet te verliezen, en ook op de opportunistische, ingeblikte maar vaak ook verhuld-intimiderende taal die in de Sovjet-tijd werd gesproken door Sovjet-bureaucraten en door Russen die nog iets te verliezen hadden, zo gauw er iemand in de buurt was die niet volledig te vertrouwen viel. Bij *the noise of time* ging het om gehoorzame taal waarmee men zichzelf probeerde in te dekken, ten koste van muzikaal of verbaal tot uitdrukking gebrachte waarheid. Men leefde **niet** "in waarheid" (in de woorden van de dit jaar door de Canadese premier Mark Carney in Davos geciteerde Vaclav Havel).

Als het gaat om de juridische taal die in een Nederlandse, bestuursrechtelijke procedure wordt gesproken, dan kunnen de deelnemers aan die procedure (in dit geval: ik als initiatiefnemende burger, de AP als bestuursorgaan en de RvS als rechter) ook zelf kiezen wat we produceren: ofwel waarheidslievende, juridische "muziek", ofwel *the noise of time* ("muzak").

Natuurlijk hebben de RvS, de AP en ik geen van drieën het muzikale talent van iemand als Sjostakovitsj. Maar we leven ook geen van drieën onder een zo gevaarlijk regime als waar hij onder leefde. Daarom kunnen de RvS, de AP en ik het ons alledrie veroorloven om, als we willen, naar beste kunnen juridische "muziek" te maken, en geen ingeblikte, juridische "muzak".

Tenminste, als we inderdaad in een "democratische rechtsstaat" leven, en niet onder een verkapt autoritair regime, waar zelfs de RvS zich niet vrij voelt om op een ethische wijze recht te spreken, maar alleen om desgevraagd niet boos maar wel een beetje verdrietig te antwoorden dat de RvS **zeker en beslist** op een ethische wijze rechtspreekt. Immers, het is de RvS die zelf als hoogste bestuursrechtelijk rechtscollege bepaalt wat ethische bestuursrechtspraak inhoudt! Simpel. Maar waarom zou de RvS dan verdrietig zijn? Omdat de RvS weet dat louter het noemen van de mogelijkheid om een dergelijke vraag te stellen ("Voelt u zich vrij om ethisch recht te spreken?"), in zichzelf al een voorbeeld is van *"argumenten op de persoon, hoewel indirect"* (zie boven).

Dialogo met de macht

Kortom, anders dan Sjostakovitsj heb ik jammerlijk gefaald in mijn dialoog met de macht. Want als de macht op enige wijze ervaart(!) dat een burger zijn argumenten op de persoon richt, dan heeft die burger gefaald. In de Sovjet-Unie zou dat makkelijk hebben kunnen leiden tot mijn verbanning naar Siberië. In Nederland word ik dan hooguit verbannen naar mijn eigen privésfeer, waar ik in mijn eigen sop mag gaarkoken - net zo lang totdat ik genoodzaakt ben een bijstandsuitkering aan te vragen, want vanaf dat moment word ik geacht "iets terug te doen voor de maatschappij" in ruil voor de generositeit van de overheid en de belastingbetalers. Zo werkt de macht in Nederland.

De manier waarop de RvS een juridisch "gesprek" met mij wilde aangaan, is vergelijkbaar met de manier waarop de wereldleiders en zakelijke leiders die jaarlijks bijeenkomen op de bekende, door het WEF (World Economic Forum) georganiseerde bijeenkomst in Davos, steeds ook een dialoog willen aangaan met de wereldbevolking. Mits vertegenwoordigers van de wereldbevolking zich in Davos niet al te kritisch en direct uitlaten over bepaalde zaken. Dus niet "op de persoon spelen".

Op de meest recente bijeenkomst, in januari 2026, pleitte Larry Fink voor zo'n dialoog. Fink is de baas van 's werelds grootste investeringsmaatschappij, Blackrock, experts in het afromen van winsten van bedrijven met zeer diverse verdienmodellen, en tevens één van de bestuurders van het WEF. Hij benadrukte dat het belangrijk was voor de in Davos verzamelde "elite" (ja, hij gebruikte dat woord één keer) om het vertrouwen "terug te winnen" ("regain the trust") van "velen" die weinig vertrouwen hebben in deze groep of klasse van machtige en bevoorrechte personen. Dit moest volgens hem gebeuren door een "dialoog" aan te gaan met andersdenkenden, met de bereidheid om oprecht naar andere standpunten te luisteren.

Wat hij echter ongenoemd liet, was hoe er bijvoorbeeld was omgegaan met Rutger Bregman, die in 2019 was uitgenodigd naar Davos en de aldaar verzamelde superrijken toen al had opgeroepen om nu eerst eens, net als gewone mensen, belasting te gaan betalen voordat ze op zeer idealistische toon toespraken gingen houden over hoe belangrijk ze het vonden om de wereld te verbeteren, bijvoorbeeld via het oprichten van belasting-ge vrijwaarde liefdadigheidsinstellingen.

Het is nu zeven jaar later en er is nog steeds geen dialoog tot stand gekomen tussen de wereldleiders in Davos en Rutger Bregman. Sterker nog, Bregman is daarna nooit meer uitgenodigd naar Davos. Zou dat toeval zijn? (Ik weet, ik mag niet indirect op de persoon spelen.)

Ik zou graag een kritische, Socratische dialoog aangaan met rechters van de Raad van State. Alleen... tussen droom en daad staan in dit geval misschien geen wetten in de weg, maar wel praktische bezwaren, namelijk bezwaren van de kant van die rechters. Ook los van het eerder genoemde "geheim van de raadkamer".

Ik zou bijvoorbeeld graag de vraag stellen of leden van de Raad van State van mening zijn dat het overhevelen van **juridische** soevereiniteit van Nederland naar het rechtssysteem van de EU kan leiden tot hindernissen bij het beschermen van grondrechten in Nederland, of dat het juist omgekeerd is, en opeenvolgende Nederlandse regeringen zulke grondrechten juist verder zouden hebben afgebroken als ze niet geremd waren door Europese regelgeving. En dan op Socratische wijze doorvragen, in een echte, ongehaaste dialoog. Met tussendoor tijd voor reflectie en het formuleren van nieuwe vragen en hypotheses die in de dialoog kunnen worden getoetst...

Conclusie: ik ben de RvS geen dank verschuldigd

Het is sociaal en diplomatiek gezien uitermate onbeleefd om tegen of over iemand die je heeft bedankt of gecomplimenteerd, te zeggen dat je je niet verplicht voelt om op jouw beurt diegene te bedanken of complimenteren. Het wordt in de sociale dynamiek van de menselijke soort als "grof" (*rude*) ervaren. Als iemand jou aait, een schouderklopje geeft of (zoals bij primaten gebeurt) vlooit, dan word je geacht iets vergelijkbaars terug te doen. Er wordt **niet** van je verwacht dat je dan rationeel gaat bekijken wat eigenlijk de betekenis was van het compliment of het bedankje, en dan ook nog rationeel gaat analyseren of er wel of geen aanleiding is om de ander terug te gaan complimenteren of bedanken.

Dat een stel Griekse filosofen en later een stel filosofen van de Europese Verlichting zo geïnteresseerd waren in **analytische rationaliteit**, doet niets af aan de veel breder geaccepteerde en tevens geëiste **sociale rationaliteit**: *"If you scratch my back, I'll scratch your back"*.

Toch zie ik mij genooddaakt nu te gaan zondigen tegen deze sociale, diplomatieke rationaliteit. De reden daarvoor is simpel. Alleen door waarheid boven sociale rationaliteit te stellen, kan ik opkomen voor die waarheid en daarmee voor wat mijn eigen geweten zegt. Alleen zo kan ik mijn rug recht houden. Dat is de essentie van *"speaking truth to power"*. Dat is ook de essentie van wat Dmitri Sjostakovitsj, ondanks al zijn compromissen met de macht, probeerde te doen via zijn muziek: een vorm van waarheid spreken. En dat is ook de reden waarom zijn opera *Lady Macbeth of Mtsensk* jarenlang niet mocht worden opgevoerd in de Sovjet-Unie.

Daar gaat-ie dan. Hoewel de rapporteur van de RvS mij ter zitting op 30 juli 2025 indirect een compliment gaf, namelijk dat ik met mijn schrijfsels de RvS help om scherp te blijven nadenken over wat de RvS aan het doen is (zie het citaat uit het proces-verbaal), ga ik, ondanks mijn waardering voor dat compliment, dat voor mijn gevoel oprecht gemeend was, nu niet een compliment aan de RvS maken naar aanleiding van diens uitspraak ECLI:NL:RVS:2026:746.

Hoewel deze uitspraak een aantal punten die ik naar voren heb gebracht, adresseert (wat beter is dan allerlei andere rechterlijke uitspraken waarin om hete brei werd heengedraaid), en hoewel ik in de formulering van deze uitspraak juridisch-ambachtelijk vakmanschap herken, kan deze uitspraak toch niet uitrijzen boven de categorie *"noise of time"*, oftewel "juridische muzak". Het is, als puntje bij paaltje komt, geen voorbeeld van juridische kunst, maar van juridische *arts & crafts* zoals die op allerlei toeristische plaatsen in souvenirwinkels valt te krijgen. Het is ook geen demonstratie van ethische voortreffelijkheid. Het is vooral een demonstratie van slimme gehoorzaamheid aan de macht, of hooguit op onderdelen een slim compromis met de macht.

Dat is niet wat een juridische Sjostakovitsj als zijn beste of zelfs maar als een aanvaardbare compositie zou beschouwen.

Juridische muziek hoeft in analytisch opzicht niet heel complex te zijn. Het gaat erom dat er in zulke muziek een kloppend hart van waarheid tot uiting komt. In de uitspraak van de RvS bevinden zich brokjes waarheid, met name op hoofdpunt 3: de constatering dat de AP en de bioscoop geen onderbouwing hebben geleverd voor hun idee dat de acceptatie van contante betaling in de bioscoop de veiligheid van de medewerkers in gevaar zou brengen. Maar dat is niet hetzelfde als een uitspraak die in zijn geheel waarachtig is.

6 Is er reden voor hoop dat het in de toekomst beter zal gaan?

De essentie van het Nederlandse bestuursrecht zoals dat in de afgelopen decennia (en misschien daarvoor ook wel, maar daar heb ik zelf geen ervaring mee) in praktijk wordt gebracht, wordt uitstekend samengevat in een korte dialoog in *Avatar- The Legend of Aang*, een serie tekenfilms voor kinderen die ik in goed gezelschap met veel plezier heb bekeken. De dialoog gaat als volgt:

Rechter: Bewijzen? Huh. Maar zo werkt ons rechtssysteem niet.

Aang: Maar hoe kan ik mijn onschuld dan bewijzen?

Rechter: Simpel. Ik kom met mijn verhaal, en dan kom jij met jouw verhaal, en dan maak ik uit wie er gelijk heeft. Daarom heet het rechtspraak. Omdat *ik* rechtspreek. Hahaha!⁴

Dat is dus iets heel anders dan een eerlijke, Socratische dialoog, of zelfs maar een "open gesprek" onder leiding en regie van rechters waarvoor tijdens een rechtszitting "maximale ruimte" wordt gevraagd door diezelfde rechters, zoals de rapporteur van de RvS ter zitting op 30 juli 2025 aangaf.

In de film is de betreffende rechter tevens de leider van zijn dorp en is er dus geen sprake van een *trias politica* (machtenscheiding). Nederland is in essentie ook zo'n dorp waarin geen sprake is van werkelijke machtenscheiding. Daarom is de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State na meer dan drie decennia van kritiek op dat arrangement, nog steeds niet meer dan een "afdeling". En zelfs als die afdeling formeel zou worden verzelfstandigd, zou dat nog niets uitmaken, want in de huidige en traditionele Nederlandse politiek-bestuurlijke verhoudingen zou ook een formeel zelfstandige instantie, bijvoorbeeld een constitutioneel hof, nog steeds functioneren als een afdeling van de club van regenten die "de polder" bestuurt.

Dat is verontrustend wanneer zo'n regentenclub, in samenwerking met Big Tech en de EU, uit alle macht een surveillance-staat probeert op te bouwen die tot in de haarvaten van het privéleven van burgers doordringt en daarmee een totalitair karakter aanneemt.

Uiteindelijk kunnen institutionele arrangementen voor machtenscheiding, hoe noodzakelijk ook, geen uitkomst bieden als het gaat om de bescherming van onze vrijheid en privacy. Alleen de inhoudelijke kwaliteit van de gevoerde dialoog en de daaruit voortkomende rechterlijke uitspraken kan een reële bescherming bieden. Die kwaliteit is op haar beurt weer afhankelijk van de intelligentie en de houding van de deelnemers aan zo'n dialoog, met andere woorden: hun talenten en hun deugd (integriteit, onkreukbaarheid).

Is het realistisch om te hopen op een toekomstige toename van de talenten en de deugd van rechters, waardoor zij op een meer onafhankelijke en integere manier recht zullen gaan spreken dan tot dusverre gebruikelijk was en is?

Het boek *The Noise of Time* over het leven van Sjostakovitsj beschrijft de desillusie die hij in het laatste deel van zijn leven ervoer. Ik zal hierna enkele passages citeren, om dat te verduidelijken.

4 *Avatar - De legende van Aang*, Boek 2, aflevering 5: "Dag van de Avatar".

'He could not live with himself.' It was just a phrase, but an exact one. Under the pressure of Power, the self cracks and splits. The public coward lives with the private hero. Or vice versa. Or, more usually, the public coward lives with the private coward. But that was too simple: the idea of a man split into two by a dividing axe. Better: a man crushed into a hundred pieces of rubble, vainly trying to remember how they - he - had once fitted together.⁵

Hier herken ik als persoon en als burger veel in. De druk die het schijnbaar "aardige", witgewassen machtsstelsel dat in Nederland mensen onderdrukt en hersenspoelt, uitoefent. De pijn die dat in mij veroorzaakt. En de moeite die ik elke dag moet doen om onder druk van die continue hersenspoel-propagandistische aanvallen ("reclame", "voorlichting", "informatie", "handige tips") niet in honderd stukjes uit elkaar te vallen, maar contact te blijven maken met wie ik werkelijk ben, als mens. De pijn van de compromissen die ik sluit met uitvoerders van het machtsstelsel, zonder dat die zelfs maar door hebben dat zij zulke uitvoerders zijn en dat ik compromissen met hen sluit.

But it was not easy being a coward. Being a hero was much easier than being a coward. To be a hero you only had to be brave for a moment (...). But to be a coward was to embark on a career that lasted a lifetime. You couldn't ever relax. You had to anticipate the next occasion when you would have to make excuses for yourself, dither, cringe, reacquire yourself with (...) the state of our own fallen, abject character. Being a coward required pertinacity, persistence, a refusal to change - which made it, in a way, a kind of courage. He smiled to himself and lit another cigarette. The pleasures of irony had not yet deserted him.⁶

Inderdaad, ironie kan plezier brengen, mits het niet ontaardt (zoals in het boek ook wordt gezegd) in sarcasme. Maar het is onverstandig om ironie te tonen ten overstaan van een machthebber die dat zou kunnen opvatten als "op de persoon spelen, hoewel indirect" - zoals de rapporteur van de RvS het verwoordde in het proces-verbaal van de rechtszitting op 30 juli 2025.

They had promised to leave him alone. They never left him alone. Power continued speaking to him, but it was no longer a conversation, merely something one-sided and basely quotidian: a wheedling, a cajoling, a nagging. Nowadays, a late-night ring at the door meant not the NKVD or the KGB or the MVD, but a messenger scrupulously bringing him the text of an article he had written for the next morning's *Pravda*. An article he hadn't written, of course, but which required his signature. He would not even glance at it, merely scribble his initials. (...)

'But what will this mean, Dmitri Dmitrievich, when they publish your collected writings?' 'It will mean that they are not worth reading.' 'But ordinary people will be misled.' 'Given the scale on which ordinary people have already been misled, I would say [it] does not matter much either way. In my view, if I were to read it and make a few corrections, that would be more compromising.'⁷

Maar dat laatste is precies wat de RvS in zijn uitspraak van 11 februari 2026 heeft gedaan: het script gelezen en een paar ondergeschikte correcties aangebracht. Dat *is* compromitterend.

⁵ Julian Barnes, *The Noise of Time*, p. 155.

⁶ Ibid., p. 158.

⁷ Ibid., pp. 165-166.

'A Bulgarian policeman ties his bootlaces!' Maxim would announce to his father's friends. The boy had always loved pranks and jokes (...) and over the years he had worked up this comic sketch to perfection. (...)

People found it so funny, he suspected, not just because Maxim was a natural comedian, not just because they enjoyed Bulgarian jokes, but for another, deeper reason: because the little sketch was so perfectly suggestive. Over-complicated manoeuvres to achieve the simplest of ends; stupidity; self-congratulations; imperviousness to outside opinion; repetition of the same mistakes. Did not all this, magnified across millions and millions of lives, mirror how things had been (...) a vast catalogue of little farces adding up to an immense tragedy?⁸

De besluiten van de AP die ik de afgelopen tien jaar heb zien voorbijkomen, waarin deze toezichthouder om onzinnige redenen telkens weer besloot om **niet** effectief op te treden tegen privacy-aantastingen, alsmede de rechterlijke uitspraken daarover waarin rechters in plechtige taal oordeelden dat de AP zich hiermee adequaat van zijn wettelijke taak had gekweten - die vallen in mijn ogen goed te beschouwen als zulke "*little farces*" die samen leiden tot een enorme tragedie.

So, he had lived long enough to be dismayed by himself. This was often the way with artists: either they succumbed to vanity, thinking themselves greater than they were, or else to disappointment. Nowadays, he was often inclined to think of himself as a dull, mediocre composer. The self-doubt of the young is nothing compared to the self-doubt of the old. And this, perhaps, was their final triumph over him. Instead of killing him, they had allowed him to live, and by allowing him to live, they had killed him. This was the final, unanswerable irony to his life (...).⁹

Dit beschrijft natuurlijk de situatie van talloze mensen in Westerse, zogeheten "democratische rechtsstaten". Immers, het kenmerk van zulke staten is dat de machthebbers daar de inwoners toestaan om te blijven leven, maar op een manier die in zekere zin voor velen nog dodelijker is dan executie. Enorme hoeveelheden belastinggeld worden besteed aan het "levend" houden van mensen die op andere manieren al voor 90% dood zijn gemaakt. Dat noemt men de "zorgsector". Genoemd belastinggeld komt via die steeds verder "geprivatiseerde" sector uiteindelijk in handen van de machthebbers, die immers aandelen bezitten van de winstgevende bedrijven in deze sector.

And beyond death? (...) As for his music, he didn't suffer from the illusion that time would separate the good from the bad. He did not see why posterity should be able to calibrate quality better than those for whom the music was written. He was too disillusioned for that. Posterity would approve what it would approve. He knew all too well how composers' reputations rose and fell; how some were wrongly forgotten, and others mysteriously immortal. (...) What he hoped was that death would liberate his music: liberate it from his life. (...) History, as well as biography, would fade: perhaps one day Fascism and Communism would be merely words in textbooks. And then, if it still had value - if there were still ears to hear - his music would be . . . just music. That was all a composer could hope for.¹⁰

8 Ibid., pp. 171-172.

9 Ibid., p. 177.

10 Ibid., pp. 177-179.

Dit laatste citaat maakt een groot verschil duidelijk tussen enerzijds een componist van auditieve muziek, zoals Dmitri Sjostakovitsj, en anderzijds componisten van juridische muziek of muzak, zoals de RvS, de AP en ik. Wij kunnen niet hopen dat onze juridische muziek begrepen wordt nadat die eenmaal "bevrijd" is van de concrete omstandigheden en de context waarin ze oorspronkelijk werd opgevoerd. Want zonder die context betekenen juridische teksten niets meer.

Het antwoord op de vraag of er reden is voor hoop dat het in de toekomst beter zal gaan met de bescherming van privacy of de kwaliteit van de rechtspraak daarover, moet daarom negatief zijn.

Toch is dat nog niet het einde van het verhaal. Want zoals het gezegde luidt: "Hoop sterft het laatst." Ook als er geen reden is voor hoop, kan hoop leven.

Mensen, waaronder de leden van de RvS en de medewerkers van de AP, hebben behoefte aan hoop, en in die behoefte proberen ze te voorzien door middel van zingeving. Die zingeving proberen ze te realiseren door middel van wensdenken, waarmee ze aan hun eigen activiteiten betekenis en zinvolheid toekennen.

Ik twijfel er daarom niet aan dat de RvS en de AP door zullen gaan met activiteiten die zij zelf als zinvol zullen ervaren. Ik verwacht dat ze daarbij ook successen zullen behalen. Om ze daarbij aan te moedigen, citeer ik tot slot alsnog de beschrijving van de eerdergenoemde sketch over de Bulgaarse politieagent die zijn schoenveters vastmaakte:

[Maxim] would come on, his laces hanging loose, carrying a chair which he would frowningly arrange in the middle of the room, slowly moving it to the best position. Then, putting on a pompous face, and using both hands, he would lift and lever his right foot up on to the chair. He would look around, very pleased by this simple triumph. Then, with an awkward manoeuvre which the spectators might not at first understand, he would bend over, ignoring the foot on the chair, and tie the laces of the other shoe, the one flat on the floor. Immensely pleased with the result, he would swap legs, lifting his left foot up on to the chair before bending down to tie the laces of his right shoe. When he had finished, and the audience was squealing with pleasure, he would stand upright, almost to attention, scrutinise his two succesfully laced boots, nod to himself, and ponderously carry the chair back to its place.¹¹

De uitspraak van de RvS is vergelijkbaar met het gedrag van de Bulgaarse politieman. De stoel van de rechter wordt hier gebruikt voor iets waarvoor hij niet nodig en niet bedoeld is. Vermomd als rechtspraak, geeft de RvS hier een politiek signaal, namelijk dat het politieke beleid ten aanzien van het ontmoedigen van contante betaling op onderdelen is gewijzigd. Ik verwelkom die beleidswijziging als een eerste stap in een betere richting. Maar ik vind het een schande dat de RvS zich laat gebruiken als politieke spreekbuis. Dat is een onafhankelijke rechter onwaardig.

Hiermee kom ik aan het eind van mijn standpuntbepaling ten aanzien van de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State op 11 februari 2026 (ECLI:NL:RVS:2026:746).

¹¹ Ibid., p. 171.